

JURAJ LOKMER

**EX - VOTO KVIRINA DESANTIĆA, PATRICIJA SENJSKOGA
U CRKVI MAJKE BOŽJE GORIČKE U BAŠKI**

Juraj Lokmer
Omladinska 1
HR 51 000 Rijeka

UDK: 930.2 (497.5 Senj) (093)
930.2 (497.5 Baška) (093)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2005-12-16

U crkvi Majke Božje Goričke nedaleko od Baške na otoku Krku nalazi se *ex - voto*¹ senjskoga patricija Kvirina Desantića iz 1861. godine kojim zahvaljuje Majci Božjoj za čudesno spasenje iz turskih okova. Ovaj *ex - voto* je vjerna preslika starije zavjetne slike iz te crkve uz koju su nekad bili izloženi i lanci - okovi, kasnije izgubljeni, odnosno prekovani. Ovime je potvrđena predaja koju je opjevala i narodna pjesma o oslobađanju Luke Kvirina (Guerina) Desantića (u narodnoj pjesmi: Luka, Gojko, Mihailo, Mitar Dešantić i/ili Desančić) iz turskoga ropstva u Tominja kuli kod Sanskoga mosta nakon što je 1580. godine dopao podno Senja u tursko zarobljeništvo. U Senju već nekoliko stoljeća nema Desantića, koji i danas žive u susjednoj Baški na otoku Krku. Desantićev *ex – voto* i danas krasi staro frankopansko Marijino svetište uz koje je stoljećima djelovala istoimena bratovština i predstavlja vrijedan spomenik narodne povijesti, kršćanskoga vjerovanja i zahvalnosti Majci Božjoj kojoj su se tijekom minulih stoljeća u ovome Svetišu utjecale brojne generacije pobožnih Marijinih štovatelja sa otoka Krka, Raba, iz Vinodola, Senja, Podgorja, pa sve tamo do Gacke i Like. To je dokumenat o trajnoj povezanosti grada Senja i Baške, dva stara naselja koji su stoljećima bili jedinstveno narodno i duhovno tijelo o čemu i danas u Baški svjedoči bogata kulturna i vjerska baština.

¹ Dolazi od lat.: za zavjet, iz zavjeta. To je zavjetni predmet (metalna pločica, prikaz dijela ljudskoga tijela, prikaz životinje, imovine, najčešće brodova ili nekog događaja) koji se postavlja kao molba za pomoć, kao znak zahvale Bogu ili nekom svecu za uslišanu molbu, dobivenu milost, ali i kao svjedočenja o čudesnom događaju i čudu, a vezan je uz dani zavjet. Kršćanstvo je taj običaj preuzelo od Rimljana. Taj običaj je najrašireniji od vremena renesanse, a traje sve do današnjih dana. (*Leksikon*, 1971, 225.)

Sl. 1. Razglednica Baške iz početka 20. stoljeća.

Sl. 2. Pogled na svetište Majke Božje Goričke u Baški, snimio Juraj Lokmer.

Uvod

Svetište Majke Božje Goričke je staro Marijino svetište koje se u XI. stoljeću nalazilo na lokaciji Goričica ispod Svete Lucije u Jurandvoru. Sve do 1454. godine njegovi čuvari su bili benediktinci iz opatije Svete Lucije, kada to svetište preuzima ruralni kaptol na čelu sa župnikom – plovonom. Turskim provalama i uskočkim pljačkanjem otoka u XV. i XVI. stoljeću² ugroženo je posebno obalno područje kaštela Baška, a time i ovo Marijino svetište. Pobožna predaja govori da su djeca u tri navrata Marijin kip iz jurandvorske Marijine crkve nalazila na brijegu zvanom Grad,³ na Jurandvoru suprotnoj strani ponad sela Batomalj na kojem su Hrvati doselivši se u baščansku dolinu podigli na prethistorijskoj, najvjerojatnije liburnskoj gradini, svoje naselje i nazvali ga Gradac.⁴ Kada su djeca treći put našla Marijin kip, on je bio na tlu pokrivenom snijegom. Na tom tako označenom mjestu sagrađena je crkva, nastalo je svetište u čijem nazivu je do danas sačuvan spomen na prvobitnu lokaciju: Svetište Majke Božje Goričke. To se je dogodilo početkom XV. stoljeća, a već 1550. godine je tu posvećena novosagrađena crkva Uznesenja Marijina.⁵ Uz Marijino svetište djelovala je istoimena bratovština koja je 1630. godine imala više od stotinu članova. Sačuvana je matrikula ove bratovštine, tj. "Zakon brašćine...." iz 1425. godine od koje nedostaju prva dva lista (8 glava) od ukupno 7 listova (22 glave). "Zakon...." je napisan uglavtom glagoljicom, krčkom čakavicom s jakim utjecajem staroslavenskoga jezika.⁶ To je najstariji sačuvani statut jedne bratovštine napisan glagoljicom.⁷ Na kraju teksta "Zakona" nalazi se popis "bratje" i "sestre", tj. članova "brašćine". Na čelu toga popisa je "knez Mikula," (IV. Frankapan) i njegova supruga "kneginja Dorotija". Odmah ispod njih kasnije je drugom rukom dopisan knez Ivan (VII. Frankapan), "sin bana Mikule" i njegova supruga "kneginja gospa Elizabjeta", pa potom redom ostala braća i sestre. Među njima su neki uz čije se ime navodi i mjesto njihova porijekla. Tako su navedeni: "Filip iz Steničnjaka, Petar z Vrbnika, Juraj spod Blagaja, fra

² M. BOLONIĆ, 1980, 345-348.

³ M. BARBIŠ, 2003.

⁴ N. SERŠIĆ, 1996, 11-12.

⁵ M. BARBIŠ, 2003.

⁶ I. MILČETIĆ, 1892, 137-151; M. POLONIJO, 1935, 77- 80; V. ŠTEFANIĆ, 78-81.

⁷ Danas se dva lista (prvi i četvrti) "Zakonika...." nalaze u zbirci rijetkih starih rukopisa "Schøyen" u Nacionalnoj knjižnici u Oslu (Norveška), a preostali listovi su u privatnom posjedu i mogu se otkupiti. (Vidi: D. ŽUBRINIĆ, *Hrvatska glagoljica u Norveškoj*, [http: // www.hr/darko/etf/norvay.html](http://www.hr/darko/etf/norvay.html))

Andrija monah Svete Lucije, pop Grgur kanonik senjski,⁸ Stipan z Brebira, Filip z Omišlja, Agnija z Vrbnika".⁹ U crkvi se časti čudotvorni kip okrunjene Bogorodice koja na krilu drži golo, debeljuškasto Dijete – Isusa. Okrunjeno Dijete bezbrižno spava na Majčinom krilu, s rukom pod glavom na jastuku, a Marija se, sklopljenih ruku i pogleda usmjerena Djetetu, klanja svome Božanskome Sinu.¹⁰

Uz crkvu je bila sagrađena i bratovštinska kuća koja je u novije vrijeme iz temelja obnovljena, proširena i danas je u funkciji pastoralnih potreba krčke biskupije i Crkve uopće.¹¹

Ex - voto Kvirina pl. Desantića

U sakristiji crkve čuva se *ex - voto*, slika, akvarel na papiru dimenzija: 76,5 cm x 57,5 cm, uokvirena masivnim, jednostavnim drvenim smeđe obojenim (lakiranim) okvirom širine 5,0 cm. *Ex - voto* se sastoji od same slike uokvirene crnom linijom (72,0 x 57,5 cm) i teksta na talijanskome jeziku ispod te slike. Na slici je prikazan u donjem lijevom kutu muškarac čvrste, jake tjelesne građe, crne kose, dugih i širokih zalisaka, crnih velikih brkova, u baroknom odijelu (crvene hlače i vojnički u gornjem dijelu uski i dolje preko bokova rašireni modro – zeleni haljetak, na prsima zakopčan zlatnim gajtanima i pucetima), ruku i nogu vezanih lancem, a drugim dugim lancem okovan oko vrata i privezan za poluotvorena vrata kamene, dobro utvrđene tvrđave - kule. Uznik sjedi pred tvrđavom na brežuljkastom terenu, koji bojom i valovitošću više sliči valovitosti morske površine, nego planinskome krajoliku. Na kartuši iza lika uznika je tekst:

⁸ Njegovo ime je dopisano različitim rukopisom, različitom bojom mastila od imena prvih članova bratovštine, pomalo kurzivom, tj. kasnije od 1425. godine (Vidi: I. MILČETIĆ, 1892, 150.), pa se stoga može pretpostaviti da se radi o Grguru Senjaninu, knjigoveži koji je bio aktivan u Veneciji, u Senju u krugu senjske glagoljske tiskare kao i u drugim sredinama. (Vidi: B. FUČIĆ, 1973-1975, 55-69.)

⁹ I. MILČETIĆ, 1892, 149-150.

¹⁰ Skulptura je polikromirano drvo, najvjerojatnije venecijanski rad s kraja XV. ili najkasnije iz početka XVI. stoljeća. Krajem XIX. stoljeća skulptura je smještena u centralnu polukružnu nišu novoga mramornog oltara. Uz Bogorodicu se nalaze dva lebdeća anđela (polikromirano drvo), najvjerojatnije iz XVIII. stoljeća. Skulptura ima dosta sličnosti u motivu i kompoziciji s Madonom na triptihu iz crkve Sv. Mihovila u Baški s početka XVI. st. (Vidi: B. FUČIĆ, 1959, 570., odnosno s Madonom s Djetetom iz Buja (Vidi: V. EKL, 1982, LXII – LXIV, 111. – 112.).

¹¹ M. BARBIŠ, 2003.

Sl. 3. *Ex – voto* Kvirina pl. Desantića u crkvi Majke Božje Goričke u Baški, snimio Juraj Lokmer.

QUIRINUS de DESANTIĆ
EX VOTO.¹²

Desantić je, sklopljenih i uzdignutih ruku, usmjerio svoj pogled prema nebu zazivajući, moleći Mariju, Majku Božju riječima svetoga Bernarda:¹³

RESPICE STELLAM
VOCA MARIAM !¹⁴
S. Bernrd

koja mu se ukazuje na nebu u gornjem desnom kutu slike lebdeći u sivo - plavom oblaku i noseći u naručju Dijete – Isusa. Nesretnoga uznika, Kvirina

¹² U prijevodu: "KVIRIN pl. DESANTIĆ, ZA ZAVJET. "

¹³ M. GRGIĆ, 1979,143.

¹⁴ To je poznati zaziv iz himne Mariji (*O quisquis te intelligis...*), svetoga Bernarda iz Clairvauxa na latinskome jeziku. U prijevodu o. B. Tičića glasi: "POGLEDAJ ZVIJEZDU // ZAZOVI MARIJU!" (Sv. Bernard, O Mariji, Symposion, Split, 1984, 84.)

Desantića, ovaj velikim slovima ispisani tekst povezuje s Blaženom Djevicom Marijom koja ga uslišava, tj. obasjava zlatnom zrakom, zrakom svoje milosti. Ispod Marijina lika duboko u desnom donjem kutu slike prikazana je monumentalna građevina, jednostavna skladna dvokatna kuća s nizom velikih prozora na pročelju i mnoštvom dimnjaka na krovu, reklo bi se izgledom palača, koja je na ovoj slici dijelom zakrita šumom vitkih čempresa.

Ispod crne linije – okvira same slike teče tekst velikim slovima (kapitala) na talijanskome jeziku podijeljen u tri cjeline:

DA VINCENZO SANTICH PATRIZIO DA SEGNA MORTO NELL' ANNO 1579 DISCESE QUIRINO de DESANTICH ANTENATO DELLA QUI ESISTENTE FAMIGLIA; IL QUALE, COMBATTENDO VALORO= // SAMENTE SOTTO L' IMPERATORE RODOLFO II.: NELL' ANNO 1587 CONTRO TURCHI VENNE DA ESSI PRIGIONIERE., MA FATTO IL VOTO DI VISITARE QUESTO SAN= // TUARIO FU MIRACOLosamente SCIOLTO E LIBERATO DALLE CATENE. //¹⁵

Ispod ovoga teksta su dva odvojena teksta na talijanskom jeziku pisana kurzivom. Na lijevoj strani je tekst :

Copiato da una vecchia tavola esistente in questo Santtuario in cui e dipinto //

*il seguito miracolo. Pietro Ferrari Delatus dissegno li 1. Luglio 1861.*¹⁶

Na desnoj strani je također tekst:

Il qui esposito si conferma coll aggiunta che a ricordo degli ancor // viventi in loco esistevano le catene per trascuranza smarite. //

Dal Ufficio parrocchiale Bescanuova 16. Luglio 1861. //

*Bartholomeo Toich administr. parr.*¹⁷

¹⁵ Sadržaj ovoga teksta u slobodnom prijevodu i u suvremenom izričaju je sljedeći:

KVIRIN PL. DESANTIĆ PREDAK OVDJE ŽIVUĆE OBITELJI POTJEĆE OD VINCENCA PL. SANTIĆA, PATRICIJA SENJSKOGA KOJI JE UMRO 1579. GODINE; REČENI (KVIRIN), BOREĆI SE // HRABRO POD CAREM RUDOLFOM II. 1587. GODINE PROTIV TURAKA ZAPADE U ZAROBLJENIŠTVO, NO UČINIVŠI ZAVJET DA ĆE HODOČASTITI U OVO // SVETIŠTE BUDE ČUDESNO ODRIJEŠEN I OSLOBOĐEN LANACA.

¹⁶ Sadržaj ovoga teksta u slobodnom prijevodu i u suvremenom izričaju glasi: Preslikano iz jedne stare slike koja se nalazila u ovom svetištu na kojoj je naslikano//dotično čudo Pietro Ferrari Delatus nacrt 1. srpnja 1861.

¹⁷ Sadržaj ovoga teksta u slobodnom prijevodu i u suvremenom izričaju glasi: Ovime se potvrđuje i potkrepljuje sjećanje još // živućih (ljudi) da su ovdje postojale verige, koje su zbog nemara nestale. // Iz Župnoga ureda Baškanova, 16. srpnja 1861. // Bartolomeo Toić, uprav. župe.

Sl. 4. Crkva Majke Božje Goričke u Baški, snimio Juraj Lokmer.

Na desnoj strani ovoga zadnjeg teksta je i pečat Župnoga ureda u Baški. Ovim zavjetom je i na ovaj način zapisan događaj iz života Kvirina (Luke) Desantića, koji je opjevala i narodna pjesma u nekoliko inačica, a što je uvršteno u mnoge rukopise¹⁸ i tiskane¹⁹ zbirke narodne poezije. U lokalnoj bašćanskoj usmenoj predaji i danas živi legenda o Luki Desantiću i njegovom čudesnom oslobođenju iz okova i turskoga ropstva.²⁰ Slika, *ex - voto* se je nekada nalazila u crkvi, a danas, da bi se sačuvala od krađe, čuva se u sakristiji crkve koju upravitelj Svetišta namjerava urediti kao izložbeni prostor zavjetnih darova, liturgijskih i drugih umjetničkih predmeta iz ovoga svetišta. Slika je u dosta lošem stanju. Vlaga i utjecaj sunčevih zraka su znatno oštetili papir, koji je postao valovit, krt, izmijenio je boju i počeo se osipati. Također se može primijetiti manja mehanička oštećenja, kao i djelovanje papirnoga moljca. Boje slike su još uvijek dosta svježije, a tekst je počeo blijedjeti. Slika je slabo učvršćena na potpuno neravnoj i od vlage oštećenoj tankoj drvenoj podlozi. Neravnomjerno je raspoređena unutar drvenoga okvira. Drveni okvir je napala crvotočina. Očito je da je ovoj slici hitno potreban konzervatorsko – restauracijski zahvat koji bi joj znatno produžio životni vijek zavisno o uvjetima prostora u kojem će se čuvati i načinu izlaganja.

Desantići: Vincenzo i Luka Kvirin

Desantići su senjska obitelj kojoj je rodočelnik "Vincenzo de Santich, senjski patricij", kako kaže i ovaj *ex – voto*. Vincenzo je i najbogatiji senjski trgovac svoga vremena, koga spominje u svojim sjećanjima i Anonim, tj. Giovanni iz Ferma (Firence), također trgovac.²¹ Donoseći svjedočanstva o uskocima, njihovu životu i ratnim okolnostima, anonim je posebno fasciniran Desantićima kao dijelom šarena mozaika stanovništva i života gradu Senju podno brda Sv. Jurja²² i brda Trbušnjaka na koje se nastavlja brdoviti kraj zvan "Spodgoria",²³ u gradu pretvorenom u veliki vojni logor i s Turcima u

¹⁸ S. BOTICA, 1990, 145-146.

¹⁹ A. MIJATOVIĆ, 1983, 5-7.

²⁰ P. ČUBRANIĆ, 2004, 13.

²¹ F. RAČKI, 1877, 172 -173.

²² Bogović misli da se tu radi o brdu na kojem je nekada stajala crkva sv. Jurja i mala tvrđava - samostan, koji se u starijim ispravama naziva: "Sv. Juraj de Castelluz", a na kojem je 1558. godine sagrađena tvrđava Nehaj (M. BOGOVIĆ, 1998, 82-83.)

²³ M. BOGOVIĆ, 1998, 176, 194-195, 225. Ovdje je teško odrediti na koju lokaciju Anonim misli pod "Monte di San Giorgio na kojem se vide ostaci staroga grada, koji je bio antički Senj, danas nenastanjen". To mogu biti i padine planinskoga masiva prema Krivome Putu ponad

najbližem zaleđu.²⁴ Opisujući Vincencovo poslovanje Giovanni iz Ferma govori o "Vincenzu de Santi" kao čovjeku koji, kad je počeo trgovati, nije znao ni pisati ni čitati - možda nije znao talijanski²⁵ - kao čovjeku izvanrednoga pamćenja i posebnih trgovačkih sposobnosti, koje se zasnivaju na tom pamćenju, te ga naziva "ocem ove zemlje, jer imade ulja, vina i druge robe dopremljene brodovima iz Apulije a koji pomaže siromašnima kada im pomoć treba, pobrinuvši se da u svojim rukama ima njihove zaloge....". Nadalje donosi informaciju da je vrijednost zaloga koje je Vincenzo sakupio nadmašila 30.000 dukata i da je na njima ostvario golemu dobit. Često uskoci nisu mogli pokriti svoje dugove zalogom pa su umjesto zaloga davali zadužnice kojima su potvrđivali da će se odužiti, tj. dobiveni kredit su vraćali kada su se vratili iz ratnoga pohoda "dajući odgovarajuću vrijednost u plijenu". To bi neizostavno i održali.²⁶ Tako su trgovci, poput Vincenca Desantića, financirali uskočki rat, odnosno uskoke koji nisu imali prihoda ili čija primanja nisu bila redovita.²⁷ O bogatstvu Vincenca Desantića najbolje svjedoči njegova kuća u središtu Senja, nedaleko od katedrale, crkve svetoga Ivana Krstitelja²⁸ i crkve sv. Franje²⁹ sasvim blizu Staroga trga, srednjovjekovnog trgovačkog centra grada uz njegovu žilu kucavicu što je vodila od "Vrata tergovine" (Mala vrata) prema "Kopnenim vratima".³⁰ Ta dvokatnica i danas stoji u Ulici Petra Preradovića br. 2.³¹ U prizemlju kuće, s nutarnje strane prema maloj i danas slijepoj ulici, sačuvano je u originalnom izgledu unutarnje dvorište, tzv. "Lavljí dvor"³² s bunarom.³³ Na grlu bunara

Senja (Lopica, Varoš, Višala), ali i brdo na kojem je tvrđava Nehaj, iako Anonim dobro pozna toponim Trbušnjak ("brdo Trabusnicho") na kojem je malo dalje tvrđava. I danas Senjani razlikuju brdo Nehaj od predjela Trbušnjak. Stoga je Bogovićeve tvrdnja ovim Anonimovim izvješćem potvrđena, tj. brdo Sv. Jurja je ono na kojem danas stoji tvrđava Nehaj, a koje Senjani nazivaju tim istim imenom. Kraj ispod planine koja se nastavlja od brda Sv. Jurja dalje uz more, tj. predio ispod Velebita, Anonim označuje imenom "Spodgoria", tj. Podgorje.

²⁴ S. PAVIČIĆ, 1967-1968, 338.

²⁵ Opaska autora ovoga rada.

²⁶ F. RAČKI, 1877, 238-240.

²⁷ C. W. BRACEWELL, 1997, 112 -113.

²⁸ Ugrađena je u prednji dio zgrade "Uskok", gdje se danas nalazi konoba - restaurant Meduza.

²⁹ Crkva nekadašnjega franjevačkoga samostana srušena je do temelja u njemačkome bombardiranju grada u listopadu 1943. godine.

³⁰ M. VILIČIĆ, 1990, 230-232.

³¹ A. GLAVIČIĆ, 1995, 120-123.

³² Dvorište je razmjerno prostrano s dva bogato girlandama ukrašena renesansna luka na jednoj strani. Na druge dvije strane dvorišta su konzole s lavljim glavama koje nose galeriju, a na trećoj strani je vanjsko kameno stubište za gornje katove (<http://>

nalazi se Desantićev grb,³⁴ čija se nešto starija, tipično renesansna izvedba nalazi i na kući u Baški u Ulici kralja Zvonimira br. 20, a koja je prema bašćanskoj tradiciji bila vlasništvo obitelji Desantić. Sudeći po tome, kao i po renesansnom grbu obitelji de Ponte,³⁵ što se nalazi na kući u Ulici kralja Zvonimira 18 na koju je naslonjena kuća s Desantićevim grbom može se pretpostaviti da su Desantići i de Ponte bili najvjerojatnije povezani bliskim srodstvom, tj. da su Desantići prilično sigurno naslijedili tu staru i uglednu senjsku obitelj, odnosno da su skupivši veliko bogatstvo kupili njihove kuće i posjede u Senju i Baški, gdje su obje obitelji nazočne zasigurno od početka XVI. stoljeća, a možda i nešto prije. S velikom vjerojatnošću je obitelj de Ponte imala svoju kuću u Baški već krajem XV. stoljeća, kao i senjska obitelj Bedričić.³⁶ To se može u prvome redu zaključiti po stilskim karakteristikama ova dva grba u Baški, ali i po senjsko – bašćanskim vezama obitelji de Ponte.³⁷ Dvije lavlje glave na otmjeno profiliranom, širokom i kvalitetne zanatske izrade kamenom vanjskom stubištu - balaturi kuće u Baški (Ulica kralja Zvonimira 8), susjedne nešto starijim kućama s grbom obitelji de Ponte i Desantić iste su izrade i stilskih karakteristika kao i one lavlje glave u "Lavljem dvoru" u Senju. Time je samo pojačana naznaka nazočnosti obitelji Desantić, odnosno de Ponte u Baški i ukazuje na njihovo moguće vlasništvo tih zgrada. Štoviše ta zgrada s "lavljom balaturom", za razliku od onih starijih kuća s obiteljskim grbom de Ponte i Desantića na uglu Ulice Kralja Zvonimira (k.br.18 i 20) i Ulice stari dvori, zaista djeluje otmjeno, velika je, izgleda kao palača s poslovnim prostorom u prizemlju. Svojim izgledom dobro podsjeća na kuću "Lavlj dvor" u Senju. Od kraja XV. stoljeća u Senju se više ne spominje obitelj de Ponte,³⁸ a o Desantićima, Vincencu i njegovim sinovima, govore različiti izvori. Neki autori spominju i mogućnost da je "Vinzenc de Santich"³⁹ došao s otoka Krka kao i mnogi drugi

www.lickosenjska.com/turizam/52.htm). Tako i Senj poput Granade u Španjolskoj ima svoj "Patio de los Leones".

³³ Magdić tvrdi da je to kuća vojvode od Zweibrückena, a Tijan misli da je to nemoguće i da ga je na tu tvrdnju naveo grb koji se nalazi na grlu bunara u dvorištu, koji ni u kojem slučaju ne može biti grb vojvoda od Zweibrückena, jer je previše jednostavan, a Nijemaca u to vrijeme nije bilo u Senju. Vidi: P. TIJAN, 1940, 67.

³⁴ Opširnije u: J. LOKMER, 2005.

³⁵ Isto.

³⁶ M. BOLONIĆ, 1981-1982, 158.

³⁷ I. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1891, 238-239; M. SLADOVIĆ, 1856, 2003, 253.

³⁸ Natpis na reljefu Svetoga Trojstva iz 1493. godine, danas u katedrali u Senju, spominje Gaspara de Ponte. I. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1891, 238-239.

³⁹ Tako ga naziva Desantićev *ex – voto* u crkvi Majke Božje Goričke u Baški.

stanovnici Senja toga vremena i ranije, pa da je i u srodstvu s Ivanom VII., zadnjim Frankapanom - gospodarom otoka Krka.⁴⁰ Način pisanja obiteljskoga imena "Santich" ili "de Santich" može se razumjeti i kao (de) Santis (de Santiš), tj. od Santisa (Santiša), a Santiš (Santis) i Podsantiš (Podsantis) su stari toponimi u Bašćanskoj dragi na predjelu Slape i najvjerojatnije su romanskoga (rimskoga) podrijetla. Santiš je naziv za vrelu pitke vode iz kojega su se okolna naselja od antičkih vremena napajala vodom, a napaja se i današnja Baška.⁴¹ U Vrbniku je u XVIII. stoljeću vrlo djelatna obitelj Petris (Petriš), podrijetlom iz grada Cresa, a od koje je nekoliko glagoljskih notara djelovalo u Vrbniku i u Baški.⁴² Analogno tome, a u duhu bašćanske cakavice nije nemoguće da je originalni oblik imena obitelji Desantić zapravo sličan obliku imena obitelji Petriš (Petris), tj. da je njihovo "bašćansko" ime – ako potječu iz Baške – zasigurno Santiš, odnosno (de) Santis (de Santiš). Anonim, rođeni Talijan, kada govori o "Vinzenu, Guerrinu i Giovanniu" uvijek navodi ime ove obitelji samo kao "de Santi", ali istovremeno govori i o nekom trgovcu "de Santi d' Ancona"⁴³ čiju su veliku galiju uskoci opljačkali kod Zadra u veljači 1575. godine, te plijen s te galije dijelom donijeli u Senj,⁴⁴ a koji kod Anonima zasigurno nisu identični senjskim de Santi, tj. Desantićima. Ako se ne bi uočila ova Anonimova distinkcija, onda bi se moglo prihvatiti tvrdnju nekih talijanskih autora⁴⁵ da je prezime Desantić samo poslavenjeni oblik talijanskoga prezimena "de Santi". U senjskome kaptolskome statutu iz 1380. godine postoji služba koju obavlja svećenik – kanonik, a koji vodi brigu o crkvenim dobrima. Taj kanonik se naziva "santiz". Bira se svake godine na blagdan Svetoga Mihovila.⁴⁶ Narodna predaja i pjesma zabilježila je ime ove obitelji kao Desančić i Dešantić, odnosno Šantić.⁴⁷ Prezime Šantić se pojavljuje često kroz povijest i danas na području Hercegovine i Dalmacije (otoci, Zagora i na obali), tj. u krajevima odakle su uskoci i venturini došli potisnuti turkom silom i u Senj⁴⁸, pa nije isključena mogućnost da su i senjski Desantići uskoci, koji su došli iz tih krajeva. Vincenzo je umro, kako to navodi *ex – voto*, 1579. godine, a

⁴⁰ A. MIJATOVIĆ, 1983, 36.

⁴¹ M. MAGAŠIĆ, 1999, 33, 86.

⁴² M. BOLONIĆ, 1980, 313-314, 321.

⁴³ U prijevodu: de Santi iz Ankone.

⁴⁴ B. POPARIĆ, 1936, 40.

⁴⁵ Giannandrea Gravisi, Essay of comments about the Istrian last names, [http:// histrian – grimalda.com/PagineIstrian, V. No.: 79, Capodistria, 1907., p.3](http://histrian-grimalda.com/PagineIstrian/V.No.:79,Capodistria,1907.,p.3).

⁴⁶ M. BOGOVIĆ, 1988, 26.

⁴⁷ A. MIJATOVIĆ, 1983, 36.

⁴⁸ T. RAUKAR, 1990, 10-11.

kod Anonima još je živ ne samo kod Kvirinova zarobljavanja 1580. godine,⁴⁹ već i kod njegova oslobađanja iz turskoga ropstva.⁵⁰ Njegovi su sinovi: Luka Kvirin (Quirinus, Guerrino), Franjo i Juraj – Anonim na više mjesta spominje samo jednoga Kvirinova brata, i to Ivana (Giovanni)⁵¹ - 10. ožujka 1579. dobili od cara Rudolfa II. plemićki naslov.⁵² Kada je 1580. godine vojska od tri tisuće ličkih muslimana – Anonim ih naziva Turcima - predvođena nekim tek poturčenim Mišićem iz Brinja, koji je paši obećao sigurno zauzeće Senja i veliki plijen u njemu, došla iznenada pod Senj uskoci su se pod vodstvom Jurja Daničića (nakon što su im njihovi doušnici u turskim redovima javili dolazak turske vojske pod Senj) rasporedili u zasjede na tri mjesta (na Trbušnjaku, u Dolini sv. Vida⁵³ i na strani od "Tramontane") kako bi obranili grad koji je netom prije napustila malobrojna vojska njemačkih plaćenika – arkebuzira otprativši zapovjednika grada kapetana Kaspara Raaba⁵⁴ na Trsat, odnosno u Rijeku. U gradu je ostalo malo uskoka koji su sačinjavali najveći dio gradske posade.⁵⁵ Najvjerojatnije je sukladno svome položaju u gradu i bogatstvu obitelji Desantić, Kvirin bio časnik u gradskoj vojnoj postrojbi poput mnogih članova drugih senjskih patricijskih⁵⁶ i uglednijih uskočkih⁵⁷ obitelji, a *ex – voto* kaže da se je borio "pod carem Rudolfom II." Habsburgovac, Rudolf II. je postavši i mađarski i hrvatski kralj upravo pojačao obranu utvrđenih gradova Senjske kapetanije: Senja, Ledenica, Brinja, Brloga, Otočca, Prozora, Dabra, Jesenica i Baga, financirao njihovo utvrđivanje – tvrđava Nehaj⁵⁸ je sagrađena za vrijeme senjskih kapetana Ivana Lenkovića i Herbardta Auersperga još 1558. godine⁵⁹ - i time pojačao sve uspješnije suzbijanje turskih prodora prema Zapadu.⁶⁰ Malobrojni Senjani i uskoci su na dan Svetoga Mihovila (29. rujna) upali u tursku zasjedu nedaleko od tvrđave Nehaj, u Dolini sv. Vida ispod Trbušnjaka. U borbi s nadmoćnijim Turcima poginuo je uskok Tomo Gržanić - Ranjac, rođak Daničićev, a Vinko Smoljan, uskočki vojvoda i Kvirin Desantić, koji se je hrabro borio, bili su

⁴⁹ F. RAČKI, 1877, 196.

⁵⁰ F. RAČKI, 1877, 238-239.

⁵¹ F. RAČKI, 1877, 237-238.

⁵² A. MIJATOVIĆ, 1993., 312.

⁵³ A. GLAVIČIĆ, 1996, 44-46.

⁵⁴ A. GRÜNFELDER, 1981-1982, 169.

⁵⁵ F. RAČKI, 1877, 194-195.

⁵⁶ S. PAVIČIĆ, 1967-1968, 341-349.

⁵⁷ F. RAČKI, 1877, 184, 195.

⁵⁸ M. VILIČIĆ, 1980, 339-340.

⁵⁹ A. GRÜNFELDER, 1996, 149-153.

⁶⁰ M. KRUHEK, 1990, 104-112; M. SLADOVIĆ, 2003, 174.

ranjeni i zarobljeni.⁶¹ I Daničić bi bio zarobljen da posadi iz tvrđave Nehaj nije bilo dojavljeno da topovima udari po Turcima, koji se ubrzo dijelom predadoše, zatražiše od Daničića pomirenje, a dijelom se povukoše sa zarobljenicima. Otac je odmah, čim je doznao da mu je sin zarobljen, ponudio Turcima otkupninu, a štoviše, paši je poslao dar kako bi Turci njegova sina u zarobljeništvu što bolje liječili i izliječili od zadobivenih rana. Turci su znajući za Kvirinovo podrijetlo, položaj, ugled i bogatstvo obitelji utamničili su Kvirina u Tominja kuli kod Sanskoga mosta,⁶² jednoj od brojnih utvrda u nizu kapetanija, turskoga obrambenog sustava od kršćanske vojske i vojnih, posebno uskočkih upada, a što je odgovaralo obrambenom sustavu koji se je formirao na kršćanskoj, austrijskoj, tj. hrvatskoj strani (Kapetanijama, odnosno kasnije Vojnoj krajini).⁶³ Zatražili su za njega znatnu otkupninu (15.000 talira) koju je njegov otac bio voljan platiti.⁶⁴ Ovaj *ex - voto* govori da je Kvirinov otac mrtav još 1579. godine. Narodna pjesma govori da je Kvirinova "ljuba"⁶⁵ molila uskoke, poglavito Jurja Daničića, da oslobodi Kvirina koji je već sedam godina zatočen i o kojem nema vijesti, a Erlangenski rukopis govori o "gospoји Desanki".⁶⁶ Juraj Daničić, je s Kvirinovim prijateljima potom odlučio osloboditi Kvirina (u narodnoj pjesmi: Gojko, Juro, Luka, Mihovil, Vid Desančić)⁶⁷ iz turskoga ropstva. To su malobrojni Senjani - uskoci uspješno učinili u tajnoj akciji, a uz pomoć hajduka (u narodnoj pjesmi: Vid Žeravica) iz Kopolja⁶⁸ koji je zasigurno jako dobro poznao tajne kretanja "ničijim prostorom" u Lici pod turskom vlašću, odnosno nakon što su brodicama stigli u Ravne kotare i krenuli prema unutrašnjosti.⁶⁹ Preodjenuli su se u tursku odjeću i predstavili se kao Turci iz Ravnih kotara, te su ne mogavši potkopati kulu,⁷⁰ posluživši se lukavstvom na prepad noću izvukli iznemogla Kvirina iz tamnice, koji se zbog teških okova nije mogao kretati. Zazvavši u pomoć Blaženu Djevicu Mariju i zavjetovavši se hodočastiti u svetište Majke Božje (prema zavjetu: u svetište Majke Božje Goričke), čudesno bi oslobođen teških okova,⁷¹ odnosno uskoci su

⁶¹ F. RAČKI, 1877, 195-196; A. MIJATOVIĆ, 1983, 36.

⁶² A. MIJATOVIĆ, 1983, 36.

⁶³ Kapetanije u BiH, <http://www.visoko.co.ba/Kapetanije.doc>.

⁶⁴ A. MIJATOVIĆ, 1983, 36.

⁶⁵ A. MIJATOVIĆ, 1983, 37.

⁶⁶ S. BOTICA, 1990, 145.

⁶⁷ A. MIJATOVIĆ, 1983, 36-37.

⁶⁸ A. MIJATOVIĆ, 1983, 39-41.

⁶⁹ F. RAČKI, 1877, 237; S. BOTICA, 1990, 145-146.

⁷⁰ S. BOTICA, 1990, 145.

⁷¹ M. MAGAŠIĆ, 1999, 24.

čudesno "studenim kamenom komaj Luku tužna raskovali".⁷² Tada se je Kvirin uz pomoć ostalih, vidno iznemogao, ipak uskoro domogao slobode i došao u Senj "na plećima Vida Žeravice",⁷³ odnosno s ostalima je doplovio pod Senj.⁷⁴ Anonim ne šteti riječi opisujući slavlje u Senju prigodom Kvirinova povratka: topovi su grurali sa tvrđave Nehaj i gradskih zidina, Kvirinov otac i obitelj je otvorila skladišta vina i hrane te nekoliko večeri gostila Senjane, posebno one siromašne, organizirala svečane večere za gradske i vojne uglednike i posebne uzvanike. Potom, svega 4 ili 6 dana nakon dolaska u Senj, Kvirin, Daničić i uskoci koji su sudjelovali u Kvirinovu oslobađanju, krenuli u Rijeku, te se bosonogi uspjeli na Trsat i tu se poklonili čudotvornom Marijinom liku.⁷⁵ I lik Bogorodice s Djetetom koji je u Desantićevom zavjetu sasvim je sličan liku Gospe Trsatske, tj. uopće nema sličnosti s likom (kipom) Majke Božje Goričke. Ipak, na spomen ovoga događaja, ako vjerujemo tvrdnji ovjerovitelja preslike ovoga *ex – voto* iz 1861. godine, u svetištu Majke Božje Goričke dugo vremena su se nalazili okovi koji su tamo kao spomen na zavjet i uslišanu molbu, kao izraz zahvale i svjedočanstvo bili postavljeni. Ti su okovi bili u Svetištu sve dok se nisu izgubili, kako kaže zapis na sadašnjem zavjetu, odnosno dok nisu prekovani u nosače (kanjole) crkvenih vrata.⁷⁶

Legenda i povijesna zbilja

Iako ovaj *ex - voto* odstupa u detaljima od – u pučkoj tradiciji, narodnoj pjesmi i u nekim povijesnim izvorima⁷⁷ opisanoga događaja – to mu ne umanjuje vjerodostojnost njegova povijesnoga svjedočanstva. Ovaj *ex - voto* daje samo još jedan, s drugoga gledišta pogled na ta događanja. Time je naglašena duhovna strana tih događanja, koja je rezultat proživljene i doživljene Božje milosti oslobođenja iz turske tamnice i okova nakon duga vremena od sedam godina.⁷⁸ Taj neočekivani obrat životne situacije, taj događaj oslobođenja su Kvirin Desantić i njegova obitelj držali čudom i zaslugom Blažene Djevice Marije, kojoj su se Kvirin, a zasigurno i njegova obitelj utjecali. To se može i razumijeti, jer je sam pothvat bio više nego čudesan, i sam Kvirin tako nešto nije više očekivao, nije planirao, a to ni Turci nisu očekivali. To je čudesnije i time što većina uskoka koji su inače bili vični

⁷² A. MIJATOVIĆ, 1983, 43.

⁷³ A. MIJATOVIĆ, 1983, 43.

⁷⁴ F. RAČKI, 1877, 238.

⁷⁵ F. RAČKI, 1877, 239.

⁷⁶ M. MAGAŠIĆ, 1999, 24.

⁷⁷ F. RAČKI, 1877, 194-197, 237-239.

⁷⁸ A. MIJATOVIĆ, 1983, 37.

svakovrsnoj borbi i naporu nisu bili spremni na žrtvu i očekivane posljedice neuspjeha toga pothvata kada im je Juraj Daničić to zorno predočio deranjem živoga jarca.⁷⁹ Zacijelo je da se je Kvirin Desantić, kršćanin - vjernik sigurno molitvom utjecao Bogu, a posebno Mariji u toj uistinu teškoj i nakon toliko vremena sasvim beznadnoj životnoj situaciji. Takva brojna svjedočanstva iz prošlosti, ali i naših dana postoje gotovo u svim Marijinim svetištima i crkvama diljem naše Domovine. Poznato je da su mnoge majke molile i utjecale se upravo Majci Božjoj Goričkoj za povratak sinova iz II. svjetskoga rata i poratnih neizvjesnosti, a mnogi čudesni događaji u Domovinskome ratu su također najnovija potvrda tome. I danas još uvijek više stotina majki utječe se Mariji moleći za povratak svojih najbližih nestalih u Domovinskom ratu. Očito je da Desantića nije napuštala nada u oslobođenje, da ga je čvrsta vjera i pouzdanje u Boga i Mariju hrabrila i održala na životu u teškim uvjetima turske tamnice. Ta molitva, posebno Mariji, dala mu je nadu u oslobođenje i snagu za bijeg, što su mu čudom omogućili njegovi hrabri suborci. Činjenica je da Kvirin Desantić koji nosi ime prema sv. Kvirinu, sisačkom biskupu i mučeniku, zaštitniku grada Krka i krčke biskupije, u životnoj opasnosti zaziva Blaženu Djevicu Mariju i daje zavjet Majci Božjoj Goričkoj nedaleko od Baške, kako kaže *ex – voto* i bašćanska pučka predaja,⁸⁰ odnosno potom hodočasti Majci Božjoj.⁸¹ Najvjerojatnije Kvirinovi nasljednici nastanjeni u Baški tek kasnije postavljaju ovaj *ex – voto* u njima najbližem i starom svetištu Majke Božje Goričke. To, ipak govori o jakoj povezanosti obitelji Desantić s Baškom i otokom Krkom gdje su Desantići, poput drugih bogatih Senjana, posebno krajem XV. i početkom XVI. stoljeća imali svoje posjede, održavali gospodarske (trgovačke) veze i tu imali sigurnost zaklona u vremenima velike turske opasnosti.⁸² Iste godine kada je Kvirin oslobođen iz turske tamnice, tj. 12. srpnja 1587. godine dobivaju Desantići, kao i Daničići,⁸³ od cara Rudolfa II. plemićki list i grb. To zasigurno više nije onaj jednostavni stari grb Desantića: tri ljiljana u dva polja razdijeljena kosom dvostrukom crtom, kakav je u Baški na njihovoj kući i na grlu bunara u "Lavljem dvoru" u Senju, već je to onaj koji naznačava i vjernost caru, tj. grb s dva okomita polja: jedno s polovicom ljiljana iz staroga grba, a drugo s polovicom austrijskoga orla. Time je iskazan i karakter dobivena plemstva: Plemstva Svetoga rimskog carstva i austrijskih

⁷⁹ A. MIJATOVIĆ, 1983, 38-39.

⁸⁰ P. ČUBRANIĆ, 2004, 13.

⁸¹ F. RAČKI, 1877, 239.

⁸² M. BOLONIĆ, 1981-1982, 149-162; S. PAVIČIĆ, 1967-1968, 338-370; P. RUNJE, 2005, 165-174.

⁸³ A. MIJATOVIĆ, 1993, 212-213.

nasljednih zemalja.⁸⁴ Tako su Desantići ušli u europsku plemićku obitelj. Je li Kvirin nakon oslobođenja iz turskih uza prešao odmah u Bašku i postao praotac baščanske grane Desantića – ne zna se. Prema Anonimu, Vincencovi sinovi su pomagali ocu, također se bavili trgovinom, vodili su tada na suvremeni način poslovne knjige⁸⁵ i najvjerojatnije nastavili njegov posao. U Senju tijekom XVII. i početkom XVIII. stoljeća spominje se Franjin sin Vicko, gradski sudac, te Juraj, gradski sudac i Mihovil, opat benediktinske opatije sv. Križa (Senjska Draga) te vojvoda Juraj.⁸⁶ Na osnovi teksta ovoga zavjeta može se zaključiti da se u Baški u trenutku nastanka nalaze Kvirinovi potomci, koji je "antenato della qui esistente Famiglia",⁸⁷ tj. može se zaključiti da su neki od Kvirinovih nasljednika postavili taj *ex – voto*. Teško je reći kada je nastao prvobitni *ex – voto*, jer to nije nigdje zapisano. Iz teksta na postojećoj slici je vidljivo, uz dužno vjerovanje tvrdnji da je to vjerna preslika staroga zavjeta. Vodeći se time iz same slike se može također zaključiti da je prvobitni *ex – voto* mogao nastati najranije krajem XVII., odnosno početkom XVIII. stoljeća na što upućuje kostim na slici prikazanoga Kvirina, sam tekst koji govori o Kvirinu kao pretku obitelji, te uporaba talijanskoga jezika koja je karakteristična za poslovne krugove, otmjene i bogate mletačke podanike toga vremena. Tada je možda trebalo samo pojasniti činjenicu postojanja okova u Svetišu Majke Božje Goričke, odnosno dokumentirati usmenu predaju o obitelji koja je potjecala od uglednoga pretka proslavljenog u Senju, gradu s daleko većim političkim i gospodarskim ugledom i značenjem od Baške u kojoj je živjela i uspješno djelovala jedna grana Desantićeva roda. U Senju tijekom XVII. i XVIII. stoljeća obitelj Desantić je posebno ugledna. Njezini se članovi bave pomorskom trgovinom, obnašaju značajne funkcije u gradskoj upravi i crkvenoj hijerarhiji.⁸⁸ Istovremeno su nazočni članovi obitelji Desantić u Baški, posebno aktivni u crkvenom životu Baške, što dokazuje o njihovoj već davno prije nazočavanje na tom području.⁸⁹ Očito da je Desantićima bilo potrebno i ovim izvanjskim efektima opravdati obiteljski položaj na mletačkome teritoriju, prikazati svoju slavnu povijest čiji su korijeni i plemićki status na području druge države. Time se je najvjerojatnije htjelo neutralizirati refleksi animozitet sumnjičave Republike koja najčešće nije bila u prijateljskom sa susjednim carskim teritorijem na kojem je Senj bio važno pomorsko i vojničko središte

⁸⁴ E. LJUBOVIĆ, 1998, 69-71.

⁸⁵ F. RAČKI, 1877, 239.

⁸⁶ A. MIJATOVIĆ, 1993, 311.

⁸⁷ U prijevodu: "predak obitelji koja danas ovdje živi"

⁸⁸ A. MEŠTROVIĆ, 1973-1975, 403-406; A. MIJATOVIĆ, 1993, 312.

⁸⁹ M. MAGAŠIĆ, 1999, 47-48.

upravo tijekom XVII. i XVIII. stoljeća, kada je nakon bitke kod Lepanta (1571. godine) počela slabiti turska sila na moru i intenzivnije se razvijati trgovina, a carski je teritorij time postao Veneciji opasan takmac. Nesumnjivo je da su ekonomski razlozi bili od presudnoga utjecaja za trajno nastanjenje Desantića u Baški, posebno u vrijeme sukoba Venecije i uskoka, a naročito za vrijeme i nakon završetka uskočkoga rata (1615. - 1617.). U tim okolnostima obitelj je najvjerojatnije tada jednim svojim ogrankom – a svi su bili Kvirinovi srodnici, a možda i direktni potomci – nastojala sačuvati u Baški i Bašćanskoj dragi svoje posjede od konfiskacije, jer su Mlečani još krajem XVI. stoljeća počeli oduzimati Senjanima sve nekretnine i pokretna dobra kao odštetu za uskočko, tj. senjsko pljačkanje mletačkih podanika, poglavito Baške i Bašćanske drage, a i mletačkih brodova⁹⁰. U ovom zavjetu dolazi do izražaja i duh vremena njegova nastanka, tj. duh katoličke obnove nastao kao reakcija na veliki protestantski raskol početkom XVI. stoljeća, na reduciranu protestantsku vjersku praksu i kontemplativnu hladnoću, ali i ukazuje na kontinuitet pučke pobožnosti i glagoljaške tradicije njegovanja, čitanja i prenošenja Marijinih mirakula, omiljene pobožnosti⁹¹ i literature senjskoga⁹², riječkoga⁹³ i krčkoga⁹⁴ glagoljaškoga kulturnog kruga kojemu su zacijelo Desantići pripadali i bili njegovi nositelji obnašajući brojne i utjecajne crkvene funkcije u Senju i u Baški.⁹⁵ Zaziv svetoga Bernarda iz Clairvauxa, benediktinca – cistercita, te intenziviranje Marijanske pobožnosti je vraćanje korijenima Crkve, povratak bogatoj riznici klasične katoličke duhovnosti, izraz svojevrzne globalizacije ovoga glagoljaškog duhovnog kruga kojega nije zahvatio val protestantizma, iako je bilo i u toj sredini protestantskih izdanja na glagoljici koja su dolazila preko Senja, Bribira i Rijeke.⁹⁶ Tu je nastavila živjeti tradicionalna katolička duhovnost u oblicima koje je njegovala glagoljaška konzervativna tradicija, ali se je prakticirala i duhovnost koju je preferirala katolička obnova. To upravo Desantićev *ex - voto* i iskazuje. Tekst zavjeta na talijanskome jeziku je primjeren potpunom ucjepljenju bašćanskih Desantića u talijansku kulturu i jezik već početkom XVIII. stoljeća, kada u Baški djeluje Juraj Desantić, javni bilježnik – talijanski notar,⁹⁷ a što će kulminirati upravo krajnjim radikalanim

⁹⁰ M. BOLONIĆ, 1981-1982, 160-162.

⁹¹ M. BOGOVIĆ, 1996, 168.

⁹² I. PETROVIĆ, 1975, 24-25.

⁹³ Riječka glagoljska tiskara Šimuna Kožičića, biskupa modruškoga, tiska među prvim izdanjima 1530. godine knjigu: *Oficii rimski officii blaženie devi marie*. (J. LOKMER, 2001, 58.).

⁹⁴ M. BOLONIĆ, 1973-1975, 130-139; M. BOLONIĆ, 1980, 221-340.

⁹⁵ A. MIJATOVIĆ, 1993, 312-313; M. MAGAŠIĆ, 1999, 47-48.

⁹⁶ M. BOLONIĆ, 1973-1975, 136-137.

⁹⁷ A. MIJATOVIĆ, 1993, 313; M. BOLONIĆ, 1980, 313-314.

talijanaštvom i autonomaštvom Dominika Desanticha sredinom, odnosno krajem XIX. stoljeća,⁹⁸ baš u vrijeme nastajanja ove preslike. U svezi sa zgradom prikazanom na slici može se pretpostaviti da je tu riječ ili o Desantićevoj kući u Senju s "Lavljim dvorom" koji je toliko impresionirao Desantiće da su lavlje glave donijeli i u Bašku na svoju kuću – palac s "lavljom balaturom" ili vjerojatnije je riječ o nekoj Desantićevoj kući - palacu u Baški, možda iz novijega vremena, tj. iz vremena pojave preslike. To bi mogao biti svojevrstan dodatak zavjetu nastao u vrijeme nastanka preslike, tj. 1861. godine. Ovim prikazom obiteljske kuće - palače Desantići su iskazali društveni i materijalni položaj svoje obitelji, ne samo tijekom XVII. i XVIII. stoljeća, kada je obitelj bila na vrhuncu svoje moći i društvenoga sjaja, već su time priopćili svojim rivalima i političkim protivnicima sredinom, odnosno krajem XIX. stoljeća u Baški, da su nadmoćniji kao predvodnici vladajuće političke opcije i pripadnici talijanske kulture koja je tada bila dominantna u dalmatinskoj i istarskoj političko – ustrojbenoj jedinici austrijskoga dijelu dvojne Monarhije.⁹⁹ Najvjerojatnije je prvobitni *ex – voto* bio slika - ulje na platnu kao što se to može naslutiti iz dokumenata u arhivu obitelji Desantić u Baški.¹⁰⁰ Ako se može na osnovi ove kopije suditi o umjetničkoj vrijednosti originalnoga zavjeta onda ni ona kao ni njezina preslika nema skoro nikakve umjetničke vrijednosti. Najimpresivnije i likovno najbolje je dan prikaz Bogorodice s Djetetom, a sve ostalo dano je u maniri naivnoga i amaterskog rada. Sukladno svome uradku, autor originala je najvjerojatnije bio amater, vrlo skromnih umjetničkih sposobnosti. O autoru preslike, Pietru Ferrari Delatusu, nema literaturnih podataka. Po svoj prilici se radi o lokalnom slikaru - amateru, čije se podrijetlo zna, jer su to obitelji doseljene u Bašku iz Italije.¹⁰¹ Najveća vrijednost ovoga zavjeta je njegova funkcija povijesnoga i kulturnog dokumenta prohujala vremena. Već nekoliko stoljeća u Senju nema Desantića. Potomci, najvjerojatnije Kvirinovi, žive i danas u Baški, Zagrebu,¹⁰² Opatiji te zasigurno imaju dosta dokumentacije koja bi bolje osvijetlila polumilenijski hod toga slavnoga i starog hrvatskoga roda, koji je stoljećima povezivao, kao što to stara Korinthija, Bašćanska i Senjska ploča, stanovništvo, cakavski govor i ovaj *ex – voto* povezuju starodrevni grad Senj s Baškom i Bašćanskom zavalom, čineći time još od antičkih vremena pa sve do naših dana nerazdvojnu gospodarsku, duhovnu i kulturnu cjelinu. Ovaj Desantićev *ex - voto* je svojevrstan povijesni

⁹⁸ A. MIJATOVIĆ, 1993, 313; M. BOLONIĆ, 1980, 313-314.

⁹⁹ A. MIJATOVIĆ, 1993, 312-313.

¹⁰⁰ M. MAGAŠIĆ, 1999, 24.

¹⁰¹ M. MAGAŠIĆ, 1999, 48.

¹⁰² M. MAGAŠIĆ, 1999, 58.

dokument i svjedočanstvo žive kršćanske vjere hrvatskoga puka ovih krajeva, u tradiciji utemeljenoga i duboko proživljavanoga štovanja Blažene Djevice Marije kroz minula stoljeća. I danas se u ovome svetištu okupljaju mnogobrojni Marijini štovatelji te oni najpotrebniji njezina zagovora i pomoći iz svih hrvatskih krajeva i šire, o čemu najbolje svjedoči sadašnje stanje i suvremeno poslanje svetišta Majke Božje Goričke.¹⁰³

Literatura

- Marinko BARBIŠ, *Povijest Svetišta Majke Božje Goričke*, (letak), Baška 2003.
- Mile BOGOVIĆ, Crkvene prilike u Senju u 14. stoljeću i statut senjskoga kaptola, *Senjski zbornik*, 15, Senj, 1988, 15-28.
- Mile BOGOVIĆ, Hrvatsko glagoljsko tisućljeće, *Senjski zbornik*, 25, Senj, 1998.
- Mile BOGOVIĆ, Sadržaj izvješća senjsko-modruških biskupa u Rim od 1602. do 1919. godine, *Senjski zbornik*, 23, Senj, 1996, 161-196.
- Mihovil BOLONIĆ, *Otok Krk, kolijevka glagoljice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- Mihovil BOLONIĆ, Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša, *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1973-1975, 81-140.
- Mihovil BOLONIĆ, Uskoci i otok Krk, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 343-354.
- Mihovil BOLONIĆ, Veze grada Senja i otoka Krka, *Senjski zbornik*, 9, Senj, 149-162.
- Stipe BOTICA, Pjesme o Senjanima u Erlangenskom rukopisu iz 1720. godine, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, 143-162.
- Catherine Wendy BRACEWELL, *Senjski uskoci, piratstvo, razbojništvo i sveti rat na Jadranu u šesnaestom stoljeću*, B.A.R.B.A.T., Zagreb, 1997.
- Izidor ČUBRANIĆ PIRO, Čudo Majke Božje na Gorici, Legenda o Luki Desantiću, *Naša Baška*, List Općine Baška, 5, 14, 2004, Baška, 13.
- Vanda EKL, *Gotičko kiparstvo u Istri*, Grafički zavod Hrvatske, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- Branko FUČIĆ, Campsa (Cahamps) Paolo, *Enciklopedija likovnih umjetnosti* 1(A-Ćus), Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 1959, 570.
- Branko FUČIĆ, Knjigoveža - glagoljaš pop Grgur Kraljić iz Senja (1497.-1502.), *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1973-1975, 55-69.
- Ante GLAVIČIĆ, Kamena pročelja srednjovjekovnih kuća u Senju, *Senjski zbornik*, 22, Senj, 1995, 111-138.
- Ante GLAVIČIĆ, Ostaci crkvice Svetoga Vida u Senju i Karlobagu, *Senjski zbornik*, 23, Senj, 1996, 41-58.
- Giannandrea GRAVISI, Essay of comments about the Istrian last names, <http://histrian-grimalda.com/PagineIstrian>, V. No.: 79, Capodistria, 1907.

¹⁰³ M. BARBIŠ, 2003.

- Annemarie GRÜNFELDER, Senj i njegovi kapetani, *Senjski zbornik*, 23, Senj, 1996, 141-160.
- Annemarie GRÜNFELDER, Senjski kapetan Kaspar Raab i senjski uskoci (1576-1585), *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1981-1982, 163-182.
- HRVATSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON, 3, (Č-Đ), Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1993.
- KAPETANIJE U BIH, <http://www.visoko.co.ba/Kapetanije.doc>.
- Milan KRUHEK, Utvrde senjske kapetanije u XVI. stoljeću, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, 93-112.
- Ivan KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, *Natpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah i.t.d. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Knjižara Jugoslavenske Akademije, Knjižara dioničke tiskare, Zagreb, 1891, 238-239.
- "LAVLJI DVOR" konoba u Senju: <http://www.lickosenjska.com/turizam/52.htm>
- LEKSIKON ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 1971.
- Juraj LOKMER, *Grbovi senjskih patricijskih obitelji u Baški*, rukopis, 2005.
- Juraj LOKMER, Izložba *Glagoljica Vodič*, Sveučilišna knjižnica Rijeka, 2001.
- Enver LJUBOVIĆ, *Gradski i plemićki grbovi Senja*, Senj, 1998.
- Mauricije MAGAŠIĆ, *Kaštel Baška i njegovo područje*, Krk, 1999.
- Ante MEŠTROVIĆ, Senjski jedrenjak iz 17. stoljeća, *Senjski zbornik*, 6, 1973-1975, 403-406.
- Andelko MIJATOVIĆ, *Senjski uskoci u narodnoj pjesmi i povijesti*, NZMH, Zagreb, 1983.
- Ivan MILČETIĆ, Prilozi za literaturu hrvatskih glagoljskih spomenika: II. Zakon brašćine svetoga duha u Baški, *Starine*, 25, 1892, 137-151.
- Stjepan PAVIČIĆ, Senj u svojem naselnom i društvenom razvitku od 10. stoljeća do turskoga prodora, *Senjski zbornik*, 3, 1967-1968, 324-373.
- Ivanka PETROVIĆ, Literatura u kojoj je svatko primao i davao (Uz zbirku Mirakuli slavne deve Marie, Senj 1507/1508. godine), *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1975, 23-28.
- Mate POLONIJO, O starim bratovštinama na Otoku Krku, *Bogoslovska smotra*, 23, 1935, 77-80.
- Bare POPARIĆ, *Povijest senjskih uskoka*, Matica hrvatska, Zagreb 1936.
- Franjo RAČKI, Prilog za povijest hrvatskih uskoka (ANONIM, Dialogo: Giovanni et Antonio), *Starine*, 9, 1877, 172-256.
- Tomislav RAUKAR, Hrvatska na razmeđu XV. i XVI. stoljeća, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 5-13.
- Petar RUNJE, Bilježnički spisi Ivana Mantakovića, iz Baške u Zadru, *Riječki teološki časopis*, 25, 2005, 165-174.
- Nikola SERŠIĆ, *Batomalj, otok Krk*, Baška 1996.
- Manoilo SLADOVIĆ, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Tiskom Austrougarskoga Lloydja, Trst, 1856, Pretisak, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- Sveti BERNARD iz Clairvauxa, *O Mariji* (preveo B. Tičić), Symposion, Split 1984, 84.

Vjekoslav ŠTEFANIĆ, Opatija Sv. Lucije u Baški i drugi benediktinski samostani na Krku, *Croatia Sacra*, godina 6, 78-81.

Pavao TIJAN, *Senj*, Hrvatski kulturni spomenici I, JAZU, Zagreb, 1940.

Melita VILIČIĆ, Gradska vrata i urbanističko formiranje drevnoga Senja, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, 203-234.

Melita VILIČIĆ, Utvrde grada Senja u doba senjskih uskoka, *Senjski zbornik*, 8, Senj, 1980, 335-342.

Darko ŽUBRINIĆ, Hrvatska glagoljica u Norveškoj, <http://www.hr/darko/etf/norvay.html>

DER *EX-VOTO* VON KVIRIN DESANTIĆ, EINES SENJER PATRIZIERS, IN DER KIRCHE DER MUTTER GOTTES VON GORICA IN BAŠKA

Zusammenfassung

In der Kirche der Mutter Gottes von Gorica, die nicht weit entfernt von Baška auf der Insel Krk liegt, befindet sich das *ex-voto* des Kvirin Desantić, einem Adeligen aus Senj, aus dem Jahre 1861, mit dem er sich der Mutter Gottes für die wundersame Erlösung aus türkischen Fesseln bedankt.

Der heutige *ex-voto* ist eine treue Nachbildung des Motivbildes aus dieser Kirche, neben der früher auch die Ketten – Fesseln ausgestellt waren, die später verloren, beziehungsweise verarbeitet wurden. Damit wurde eine Überlieferung durch ein Volkslied bewiesen, über die Befreiung des Luka Kvirin (Guerin) Desantić (im Volkslied: Luka, Gojko, Mihailo, Mitar Dešantić und/oder Desančić), Sohnes eines Adeligen und reichen Kaufmann aus Senj Vincenzo de Santich im Jahre 1587 aus türkischer Knechtschaft nach sieben Jahren Gefangenschaft in der Burg von Tominja bei Sanski most. In einer heldenhaften Aktion der Senjer Uskokten, angeführt vom Juraj Daničić, wurde Kvirin Desantić befreit, der in seinen Gebeten im Kerker ein Gelübde ablegte, dass er eine Wallfahrt in die alte Kultstätte der Mutter Gottes von Gorica bei Baška auf der Insel Krk machen werde, wo die Familie Desantić mehrere Besitze hatte und woher sie, nach einigen Quellen, nach Senj kam. Der Charakter des Stils, die Inschrift im unteren Teil des Bildes und andere Angaben, insbesondere geschichtliche Quellen, weisen, dass dieser *ex-voto* am Ende des XVII. Jahrhunderts, beziehungsweise am Anfang des XVIII. Jahrhunderts entstand.

Schon mehrere Jahrhunderte gibt es niemanden von der Familie Desantić in Senj, sie leben auch heutzutage in dem benachbarten Ort Baška auf der Insel Krk. Das *Ex-voto* von Desantić ist kein typisches Kunstwerk, sondern ein Denkmal volkstümlicher Erinnerungen und Volksgeschichte, christlicher Glaubensbekenntnis und Dankbarkeit an die Mutter Gottes, die von vielen Generationen von den Inseln Krk, Rab, aus Vinodol, Senj, Podgorje, bishin zu Gacka und Lika verehrt wurde. Das ist ein Dokument, Geist der Zeit, in der es entstand schildert, sowie einer der Beweise über die dauerhafte Verbundenheit zweier Städte Senj und Baška, zweier alter Siedlungen, die seit Jahrhunderten einzigartig, volkstümlich und geistlich verbunden waren, wovon heutzutage in Baška die ergiebige Kultur und Religionserbschaft zeugen.

EX-VOTO OF KVIRIN DESANTIĆ
THE PATRICIAN OF SENJ IN THE CHURCH OF OUR LADY OF GORICE IN BAŠKA

Summary

In the Church of Our Lady of Gorice near to Baška on the island of Krk can be found an *ex-voto* of the Senj nobleman Kvirin Desantić from 1861. Here the nobleman gave thanks to Our Lady for her miraculous rescue from Ottoman chains. The existing *ex-voto* is a realistic copy of an older vow picture from the church where in the past the chains would be presented, but they were lost or melted down. This confirms a legend, which was also a part of popular song about the rescue of Luka Kvirin (Guerin) Desantić (in the popular song he was mentioned as Luka, Gojko, Mihailo, Mitar Dešantić and/or Desančić), the son of the Senj patrician and wealthy merchant Vincenzo de Santich, who in 1587 escaped from the Ottoman capture after the seven years of prison in the Tominj Tower near Sanski Most. In a heroic action, the Uskoks of Senj who were led by Juraj Daničić freed Kvirin Desantić. During his captivity in the Ottoman prison, he took a vow to make a pilgrimage to the old sanctuary of Our Lady of Gorice in Baška on the island of Krk where his family had a manor and from where had possibly moved from to Senj. The characteristic style, text under the picture and other data, especially historical sources show that this *ex-voto* was made at the end of the 17th or at the beginning of the 18th century. The Desantić family no longer live in Senj, but in Baška on Krk. The Desantić *ex-voto* is not an artwork. It is a particular monument of folk memory and popular history, of the Christian belief and gratefulness to Our Lady, which has comforted many generations of religious believers during centuries in this sanctuary. The religious admirer of Mary would come here from Krk, Rab, Vinodol, Senj, Podgorje and all the way from Gacka and Lika. This is a document of the spirit of a specific period in time which has disappeared and is one more proof of the connection between the towns of Senj and Baška, the two old settlements which were unique popular and spiritual bodies and there is cultural and historical heritage of Baška which proves this.